

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้สู่สังคม และเป็นตัวกลางให้มนุษย์เรียนรู้แทบทุกสิ่งทุกอย่างจากสังคมเช่นกัน ภาษานั้นแทรกซึมอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ภาษาจึงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารของมนุษย์ ดังที่ ทิพย์สุดา นัยทรัพย์ (2535:10) กล่าวว่าในสังคมที่อยู่รวมกันเป็นประเทศย่อมมีภาษาที่ใช้ร่วมกัน มีวัฒนธรรมหรือวิถีการดำเนินชีวิตร่วมกันทำให้ภาษาพัฒนาไปตามลักษณะค่านิยมของชนหมู่นั้น ๆ เพราะ ภาษาเป็นผลผลิตของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น และสามารถดัดแปลงแก้ไขให้เข้ากับสภาพแวดล้อม มนุษย์ต้องใช้ภาษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรม และเป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างคนในกลุ่มสังคมเดียวกัน ดังนั้นภาษากับวัฒนธรรมจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ไม่สามารถแยกจากกันได้

อัครา บุญทิพย์ (2550) ได้กล่าวในการสัมมนาวิชาการเรื่องการเรียนการสอนภาษาไทย ในฐานะภาษาต่างประเทศ เมื่อวันที่ 14-17 ธันวาคม 2550 ณ มหาวิทยาลัยภาษาและการค้าต่างประเทศกวางตุ้ง ประเทศจีน ไว้ว่าการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ (Thai Teaching as Foreign Language) เป็นคำเกิดใหม่ไม่เกิน 20 ปี สำหรับวงการอุดมศึกษา แต่มีมานานแล้วสำหรับชาวต่างชาติที่เรียนภาษาไทย อาจนับย้อนไปถึงสมัยอยุธยาที่มิชชันนารีชาวโปรตุเกสและฝรั่งเศสพยายามศึกษาวิชาภาษาไทยเพื่อสอนศาสนาคริสต์ รวมทั้งสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการทูต การเมืองและสถาบันอุดมศึกษาในบางประเทศ เนื่องจากคนไทยมีวัฒนธรรมอ่อน และถ่อมตนเกินไปจนไม่สู้ตระหนักถึงเห็นคุณค่าการเรียนภาษาไทยที่คนต่างภาษาพยายามศึกษาเรียนรู้ ด้วยไม่นึกว่าชาวต่างชาติบางกลุ่ม และบางประเทศมีความจำเป็นและเห็นคุณค่าในการเรียนภาษาไทย ทว่าการทำงานด้านการสอนภาษาไทยแก่ผู้เรียนที่ไม่รู้ภาษาไทย ในวงการนักภาษาไทยของกระทรวง ศึกษาธิการประเทศไทยได้มีมาก่อน พ.ศ. 2502 และได้พัฒนามาจนปัจจุบัน

ศรีวิไล พลมณี (2545:15) กล่าวว่าปัจจุบันสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั่วโลกได้เปิดสอนหลักสูตรภาษาไทยและไทยศึกษาเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ จากผลสำรวจของกระทรวงการต่างประเทศ พบว่ามีสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกที่เปิดสอนหลักสูตรภาษาไทยหรือหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย

รวมประมาณ 114 สถาบัน ในทวีปเอเชีย ยุโรป อเมริกา และออสเตรเลีย สอดคล้องกับบุปผา บุญทิพย์ (2550) ที่กล่าวว่านักศึกษาต่างชาตินานาชาติแทบทุกทวีปสนใจศึกษาของชาติอื่น ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งที่มีนักศึกษาต่างชาติสนใจและนิยมศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศที่มีการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับอุดมศึกษา เช่น ประเทศจีน เกาหลี เวียดนาม ญี่ปุ่น รัสเซีย อังกฤษ และออสเตรเลีย เป็นต้น

การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนั้นนอกจากผู้สอนจะสอนทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะคือการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียนแล้วนั้น การสอนเนื้อหาทางวัฒนธรรมเป็นอีกจุดประสงค์หนึ่งที่มีในการเรียนการสอนภาษา ดังที่อติทยา จตุทอง (2549) กล่าวว่า การเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศของผู้เรียนชาวต่างชาตินั้น เป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้เรียนคือเข้าใจและตระหนักรู้ถึงความรู้สึกรักนึกคิดและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ประพฤติปฏิบัติตนเองและตอบสนองในสิ่งที่ถูกต้องตามครรลองของสังคมนั้น ๆ สอดคล้องกับ สุขุมวดี ขำศิริ (2543:42) ว่าความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาแม่หรือภาษาใด ๆ ก็ตาม จึงมีความสำคัญและนับวันยิ่งทวีความจำเป็นขึ้นทุกที ในยุคที่การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างรวดเร็วพร้อมแดนเช่นปัจจุบัน มนุษย์เราจึงต้องเรียนภาษาเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ทำให้บทบาทของครูสอนภาษามีมากขึ้น ประกอบกับแนวคิดการสอนภาษาได้เปลี่ยนแปลงไป ค่านิยม ความเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีข้อกำหนดทางสังคมของเจ้าของภาษาได้เข้ามามีส่วนปรับกระบวนการเรียนการสอนภาษาอย่างมากมาย ครูสอนภาษาจึงต้องพัฒนาปรับแนวทางในการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การสอนภาษาคือการสอนวัฒนธรรม ครูสอนภาษาก็คือครูสอนวัฒนธรรมด้วย อีกทั้ง Ned H. Seelye (1984) กล่าวว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ควรสอนทันทีที่มีการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ อีกทั้งความรู้สึกรักนึกคิดต่าง ๆ ในทางวัฒนธรรมนั้นควรมีการวัดผลในชั้นเรียนด้วย

ความรู้เนื้อหาทางวัฒนธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญและจะเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนภาษา ดังที่ Alleen and Vallette (1979:326) กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนรู้วัฒนธรรมของเจ้าของภาษานั้นก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนหลายประการ เช่น ช่วยเพิ่มพูนความสำนึกในเรื่องของวัฒนธรรมเจ้าของภาษา กระตุ้นให้เกิดความสนใจในการเรียนภาษาต่างประเทศ ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมของชนชาติอื่น และเป็นการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารความหมายในวัฒนธรรมเจ้าของภาษาอย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งสามารถปรับปรุงตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมข่าวของภาษาได้ในสถานการณ์จริง และยังช่วยปลูกฝังความเข้าใจในการตีความการอ้างอิงทางวัฒนธรรม ค่านิยม และทัศนคติของเจ้าของภาษา

นอกจากนี้งานวิจัยของ อทิตยา จตุทอง (2549) ทำการวิจัยเรื่องการรับรู้วัฒนธรรมไทยของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ จากกลุ่มตัวอย่าง 30 คน พบว่า ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีการรับรู้วัฒนธรรมไทยในระดับดี แต่มีปัญหาการรับรู้วัฒนธรรมไทยคือ เรื่องความเข้าใจผิดในวัฒนธรรมไทยบางเรื่อง ซึ่งเกิดขึ้นจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม กล่าวคือ ผู้เรียนบางคนเข้าใจว่าวัฒนธรรมการแต่งงานต้องมีสินสอดทองหมั้นนั่นคือการขายลูกสาว การเล่นหัวคนอื่นไม่ใช่สิ่งต้องห้าม เป็นต้น และอุปสรรคในการเรียนรู้วัฒนธรรมในด้านเนื้อหาวิชาพบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม เช่น วัด โบสถ์ เจดีย์ นั้น ผู้เรียนชาวต่างประเทศยังมีความสับสนรวมไปถึงงานวิจัยของ กุลกัญญา สิมารักษ์ (2545) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคมเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการฟัง-พูดภาษาอังกฤษและความเข้าใจในทางวัฒนธรรมทางภาษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการฟัง-พูดภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการสอนโดยกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม ผลการทดลองพบว่าการสอน โดยกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม ทำให้นักเรียนมีความสามารถทางการฟัง-พูดภาษาอังกฤษสูงขึ้น และนักเรียนมีความเข้าใจวัฒนธรรมทางภาษาอังกฤษสูง

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า ภาษาและวัฒนธรรมล้วนเป็นส่วนหนึ่งของกันและไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ ดังที่ สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532:1) กล่าวว่า การเรียนเกี่ยวกับตัวภาษาเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สื่อความหมายในชีวิตจริงได้ จะต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากภาษาที่มาช่วยและองค์ประกอบที่สำคัญนั้นคือองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสังคม (Sociocultural aspects) ประกอบกับความสนใจในการสร้างหนังสือสำหรับผู้เรียนชาวต่างชาติของผู้วิจัยด้วยแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากจะนำประเด็นการรับรู้วัฒนธรรมของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศนี้มาสร้างเป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ กล่าวคือ ผู้วิจัยคิดว่าการนำเนื้อหาทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นสื่อการเรียนการสอนนั้น จะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งทางภาษาและความเข้าใจวัฒนธรรมของไทยด้านต่าง ๆ ได้ดีและถูกต้อง ซึ่งเนื้อหาในหนังสือเสริมประสบการณ์เล่มนี้จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี โดยจะมีแบบฝึกท่ายเรื่องให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองหลังจากการอ่านหนังสือว่ามีความรู้ทางภาษาที่ดีขึ้นอย่างไร และเข้าใจวัฒนธรรมไทยมากขึ้นเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้จากการเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 นักศึกษาชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่สามารถอ่าน เขียน และสนทนาภาษาไทยได้ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 20 คน และจากมหาวิทยาลัยพายัพ จำนวน 30 คน

กลุ่มที่ 2 นักศึกษาชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่สามารถอ่าน เขียน สนทนาภาษาไทยได้ และเรียนภาษาไทยอยู่ในระดับกลาง จากมหาวิทยาลัยพายัพ จำนวน 10 คน

2. เนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาในการสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ทั้งสิ้น 3 ด้านคือวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผลการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม หมายถึง ระดับความคิดเห็นของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่มีต่อหนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยหลังจากที่ได้อ่านหนังสือ และระดับคะแนนด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยดูจากคะแนนการตอบแบบฝึกหัดทบทวนความรู้ท้ายเรื่อง

หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือที่ผู้เรียนสามารถใช้เป็นหนังสือเรียนหรือหนังสืออ่านประกอบ เพื่อเป็นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเสริมทักษะในเรื่องต่าง ๆ

หนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทย หมายถึง หนังสือที่สร้างขึ้นสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 บทที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณี ขนาดของหนังสือคือ A5 (14.8 x 21 ซม.) ขนาดอักษร 18 พอยท์ รวมทั้งสิ้น 70 หน้า โดยเขียนเป็นความเรียง อธิบายคำศัพท์ พร้อมภาพประกอบ และกิจกรรมคำถามท้ายเรื่อง

วัฒนธรรมไทย หมายถึง เนื้อหาวัฒนธรรมไทย 3 ด้านคือด้านวิถีชีวิต ประกอบด้วย อาหารการกิน มารยาทไทย แต่งกายแบบไทย บ้านเรือนไทย ทำบุญตักบาตร ด้านความเชื่อ ประกอบด้วย การกราบไหว้ เกรกรรมมีจริง รศน้ำสังข์ และด้านประเพณี ประกอบด้วย ลอยกระทง รศน้ำคำหัว ลอยโคม ทำบุญขึ้นบ้านใหม่

ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ หมายถึง ชาวต่างประเทศทุกชาติที่ไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ และเรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่สามารถอ่าน เขียน และสนทนาภาษาไทยได้

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้หนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ
2. ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศเกิดได้เรียนรู้ภาษาไปพร้อมกับการเรียนรู้วัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
3. เป็นแนวทางสำหรับผู้สอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศในด้านอื่น
4. เป็นแนวทางในการทำวิจัยเกี่ยวกับการสร้างหนังสือสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ